

Zin en onzin over God

Een kritische beschouwing van gangbare godsvoorstellingen

Inleiding

Wat ik hier presenteer is een herbewerking van mijn boek *Zin en onzin over God: Een kritische beschouwing van gangbare godsvoorstellingen*, Boekencentrum, Zoetermeer 1994 (meerdere malen herdrukt), het derde boek van een trilogie, na *Wat zegt de Bijbel in Gods Naam?* en *Gods oude plakboek*. Deze internetversie is niet alleen aan de eisen van de tijd en het medium internet aangepast maar ook inhoudelijk bijgewerkt.

De bedoeling van deze publicatie is niet, zoals de titel zou kunnen suggereren, alle op de Bijbel gebaseerde gangbare godsbeelden op een rij te zetten en als ‘zinnig’ of ‘onzinnig’ te rubriceren. Was dat het geval, dan zou het een saai en pretentiefus boek geworden zijn. Voor de presentatie van de stof heb ik ervoor gekozen de lezers een tocht te laten maken langs de hoofdlijnen van de Bijbelse theologie en ze gaandeweg te confronteren met de Bijbelse godsvoorstellingen. Door deze godsbeelden te vergelijken met de voorstellingen van God die in onze tijd nog steeds opgeld doen, kunnen de lezers zelf oordelen wat zinnig dan wel onzinnig is, ook aan hun eigen godsbeeld.

Het spreekt vanzelf dat ik als gids niet neutraal kan blijven. Ik zal in alle eerlijkheid en zo helder mogelijk mijn eigen visie geven op het Bijbelse denken over God. Ik ben trouwens te allen tijde bereid rekenschap af te leggen zowel van mijn wetenschappelijke keuzes als van wat ik ten diepste geloof.

Het gaat mij hier om de presentatie van een wetenschappelijk verantwoorde visie op de hoofdzaken van het godsgeloof van het oude Israël en van het vroege christendom. Deze visie staat noodzakelijkerwijs kritisch tegenover de traditionele godsbeelden, waarmee velen in deze tijd niet meer uit de voeten kunnen. Wat ik voor ogen heb is om de lezer op weg te helpen naar een verantwoorde godsvoorstelling. De eerste stap daartoe is dat men zich bevrijdt van rigide godsbeelden. Voor mij is er één criterium ter vaststelling van wat wel en wat niet verantwoord is. Daarbij is de cruciale vraag of een bepaalde voorstelling van God berust op een juist verstaan van de Bijbel, dat wil zeggen, of ze recht doet aan de bedoeling van de Bijbelse auteurs. En om dit te kunnen beoordelen is de inbreng van de moderne bijbelwetenschap van essentieel belang.

Zoals zijn twee voorgangers, is dit boek bedoeld voor iedereen die zich op een of andere wijze met de Bijbel en met godsdienst bezighoudt of erin is geïnteresseerd. Dit houdt echter niet in

dat het alleen voor ‘leken’ is bedoeld, want bij het schrijven had ik beslist óók de vakmensen voor ogen, bijbelwetenschappers, dogmatici, godsdiensthistorici, predikanten en godsdienstleraren, die ik uitnodig tot nadenken en een gesprek.

Wat ik in 1977 bij de eerste druk van *Wat zegt de Bijbel in Gods Naam?* heb geschreven, wil ik hier herhalen wegens de actualiteit ervan: ‘Dit boek is een pleidooi van een bijbelgeleerde om de bijbelwetenschap eindelijk serieus te nemen. Dit impliceert tegelijk een oproep aan medetheologen om uit de resultaten van de bijbelwetenschap de nodige consequenties te trekken, die relevant zijn voor de kerkelijke leer betreffende de Bijbel en voor de kerkelijke theologie in het algemeen.’

Dit derde boek is in dezelfde zin een pleidooi voor een kritische evaluatie en een herijken van gangbare godsbeelden, teneinde te komen tot een in onze tijd verantwoorde voorstelling van God. Kortom, een godsbeeld dat recht doet aan de diepste intentie van de Bijbelse auteurs.

Inhoudsopgave

1. Het godsbesef en het spreken over God

De zin van het vragen naar God
Kan de mens het zonder God stellen?
Kunnen we iets van God weten?
Het spreken over God – terughoudendheid geboden
Het mensvormig spreken over God
Metafoor en beeldspraak
Mannelijk of vrouwelijk, een vals dilemma
Oplossingen voor het hij/zij-probleem

2. Het godsbeeld van het Oude Testament

De ervaring van oud-Israël met God JHWH
Openbaring of menselijke ervaring, een valse tegenstelling
De oorsprong van het geloof in God JHWH
De worsteling om het geloof in één God
De één-heid van God
God JHWH een vrijgezel?
De één-heid van God JHWH bedreigd
De keuze voor de Eén-heid ten koste van de Twee-eenheid
Consequenties voor de positie van de vrouw

3. Het handelen van God in de wereld

Spreken over het handelen van God: een zaak van geloof
Zin en betekenis van een theologische interpretatie
God in de oudtestamentische geschiedschrijving
God wel of niet bij gebeurtenissen betrekken?
Verschillende interpretaties van Gods handelen
Een scala interpretaties van uiterst profaan tot zuiver theologisch
God als het enige handelend subject
Voerde God oorlogen?

4. Gods schepping en zijn schepselen

Zin en onzin rond de schepping
Het Bijbelse scheppingsverhaal
Schepping en geschiedenis: God als Onderhoudsmonteur?
De aanvang van de geschiedenis: het Tuinverhaal in Genesis 2-3
De schepping van de mensen
De in de geschiedenis handelende Schepper
De mens de kroon van de schepping?
De nietigheid van de mens en zijn hoge status
Een mensbeeld met desastreuze gevolgen voor de schepping
Deemoed zou de theologie sieren

5. God en het probleem van het kwaad

Kwaad en onheil zijn twee
Geen inherent kwaad in Gods schepping
God en de natuurkrachten
Is God een Grote Tovenaar?
Heil en onheil in Gods hand
Hoe gaan we theologisch zinvol om met onheil?
In hoeverre mag de mens proberen onheil af te wenden?
De oorsprong van het kwaad in de wereld
Een zondeval in de oergeschiedenis?
De dood, Gods straf op de zonde?
Satan als de verpersoonlijking van het kwaad?
Geloof in de duivel en zijn trawanten?

6. Gods heerschappij in de wereld

Gods bemoeienis met de wereld

Gods voortgaande heerschappij in de mensenwereld

De experimenten van God in de geschiedenis

De experimenten van God in de geschiedenis

Straf en vergelding doen hun intrede: Kain

Onbegrensde vergelding: de bloedwraak van Lamech

Expansiedrift en geldingsdrang aan banden gelegd: de bovengrens van 120 jaar

Eerbied voor het leven en evenredige vergelding: Noach

De realisering van Gods universele heerschappij: de roeping van Abraham

De noodzaak van bevrijding en gerechtigheid: de roeping van Mozes

De proef op de som: Israël onder de volken

Een nieuwe bestaanswijze: het jodendom

7. Onderweg naar het Godsrijk

De geboden als wegwijzing

De inbreng van de profeten

Profielchetsen van de ideale gevolmachtigde Gods

Jezus als Gods Gevolmachtigde

De rol van joden en christenen

Zin en onzin rond het Koninkrijk van God

Mijn beeld van Jezus